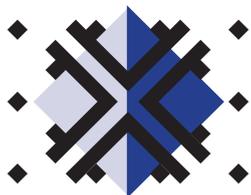

ХАНТЫ ЯСАҢ

Основана
1 ноября 1957 года

20.04.2023
№8 (3620)

«Увас хурамат» якты тәхи 30 ода йис

5 »

Нуви сәңхум вошн «Увас хурамат» якты тәхи 30 ода постәсы. kamerton.hmansy.muzkult.ru тәхи хур

Вухаль ими
вудаң рәт ясәл
мосман тәйсәлэ

» 6

Увас мир
кәсупсәт
ләрамтты хә

» 10-11

Шуши мир
навремәт пида
рәпитты ими

» 14

Вохты непек ханшты ын мосл

2023-мит ол Ас халты тылащ олаңмит хатл вүш эвалт ши хуятата, хуйтат «Герой России» па «Герой Труда» вулаң немңан тайллат, вохты непек ханшты па ын мосл. Интам кашаң тылащ ши па та вух ши непек таклы юхтыйлды пилт.

Социальной фонд тахия там немңан ханнехэя маты олаңан непек рэпата эвалт китты пилты. Па хэлум рэпитты хатл мар ши олаңан ханнехуята непек юхатл. Тылащ мар маты вух ши хатл вүш эвалт сухуптаты пилты, хан «Герой России»

муй па «Герой Труда» нем юкантлы.

Сыры олатн шимаш вух вүты па та немасыя вохты непек ханшты па мосты документ непекат тэты мосас. Интам щиты верды тэп ши пурайн, хан рэпата эвалт немалт непек

вух сухуптаты тахия ын ки китсы.

Ши хуятата, хуйтат Советской Союз муй па Российской Федерация Герой нем тайллат, муй па «Орден Славы» полный кавалера вэллат, 2023-мит ол, тэнлуп тылащ олаң-

мит хатл вүш эвалт кашаң тылащ 83496,41 шойт вухн сухуптадыт. Ищиты «Герой Социалистического Труда», «Герой Труда Российской Федерации» немңан тайллат ки муй па «орден Трудовой Славы» полный кавалера вэллат ки – 61566,28 шойт вух кашаң тылащ еша паватлат.

ХМАО-Югра ОСФР
тахи айкел
ханты ясаңа тулмащтас:
Надежда Вах

Рэпата верат олаңан путартты пиллат

«Югра» немпи хот йитн ван кер тылащн 10-мит хатлан айкел акатты па ханшты хуятат мира рэпата маты нетты департамент ух хэ Роман Белкин па «управление занятости населения» тахи ух не Евгения Титорова пила вэйтантаст.

2023-мит одн Югра хуца рэпата верат олаңан путартты вэитантупсы мет олаң пүш верла. Там мираң актупсыя Россия мўват эвалт рэпата маты ех па рэпата каншты мир юхатлат.

» Шит вера ван мираң актупсы. Мет олаң пүш мўң шимаш вер верлўв, ши тахия мўң кат пүш актацийлды пилтўв, лўв кат йит тайл. Мет олаң Югра мўвн вэлты мир кашаң муниципальной мўват эвалт актацийллат, ши вер ван кер тылащн 14-мит хатлан пилт. Россия луват актупсы лыпат тылащн 23-мит хатлан верла, щирн актупсэт мўң Югра мўвев хуца вэлты ван вошатн пиллат: Ёмвошн, Сэрханл, Нижневартовск па Нягань вошатн, – путартал Роман Белкин.

Там мирхота юхатты кашаң ханнехэ пищ тайл – рэпата маты ех, мата хуят лўв сахтала вэл па

▲ Е.И. Титорова, Р.М. Белкин. hantimansiysk.bezformata.com тахи хур

вух еша паватл, айлат ех, ашкола нявремат, кашаң ханнехэ, мата хуятши верат нумасн тайлалэ. Рэпата еша паватты па та тэх щос вэнлтыйлды мосл, ши верат олаңан ищи путартла. Щалта па тыв акумты ех рэпата маты кэща ех пила путартты пищ тайллат, дыв уша верлэл, мата рэпата дывела мет яма мэстал. Та та рэпата маты ех пила путартман уша верлэл, муй арат вухн арсы рэпата па та сухупталы па муйсар па щир нетупсы рэпитты еха мады.

Евгения Титорова лупум ясаңан, там рэпата верат олаңан путартты тахи нюр

па хурасуп сыры верантты актупсэт эвалт. Сыры ищи актыйлды вер вэс, щирн ал ясаңан лупийдса, муй тахия рэпитты ех мосл. Там пүш па юхтум мир па та сыр-сыр вэнлтаты харат верлайт, вэнлталайит, муй вўрн резюме тэса ханшты, муй вўрн рэпата каншты ханнехэ кэща ешалт лўв кармака верты вердал олаңан непек ханшты. Щалта па та та кашаң рэпата верат олаңан иньщасты пищ вэл, ши па та там пүш рэпата олаңан сыр-сыр верат яма вэты ех юхатлат.

» Юхатты ех та та лавал-

ты, вэнлтаты пиллайт, ванты пиллат, мата рэпата дывела мет яма мэстал. Та та дывела путартлы, муй тахийн вух таклы вэнлтыйлды пищ вэл, щит иса рэпата вэитты па та. Та та юхтум мир уша верлэл, муй вўрн вух холумты па та юкан верат олнитты па муй вўрн ши юкан верат олнитты па та «Служба занятости» эвалт вух еша паватты, – елды путартас Евгения Титорова.

Щалта па лўв лупас, там тахия юхатты па та ханнехэ ын ки лаңхал, сыры ханшаньщты ын па мосл. Мата хуят каш ки тайл сыры ханшаньщты, шимаш пищ па вэл мўң мўвев рэпата маты тахет мухты. Россия луват актупсы тахия ищи ханшаньщты пищ вэл, щит «Работа России» цифровой платформа мухты, щата ханнехэ пищ тайл карты пун номерл кэщайта хэщуптаты па электронной пэщта дывела ханшты.

Путар ханшас:
Пётр Молданов

Вухаль мир йис путрәт олаңан

Вән кер тыләш 14-мит хәтлән Ёмвошн Г.С. Райшев нәмпи хурәт хәншты па ванлтәты хотн ёңта пәсан вәс, щәта вухаль мир йис путрәт олаңан путәр мәнәс. Щи мирхот версы вухаль мир учёной Е.И. Ромбандеева шәңәт 95 ола ювмал пәта.

Евдокия Ивановна мөт олаң пүш XIX-мит нәпәтн венгерской учёнойчәнән А. Регули па Б. Мункачи вухаль ёх эвәлт хәншум па непека пунум йис путрәт вухаль па рүщ ясаңчәна тулмаштәслә. Щи юпийн лүв щи йис путрәт киникая ләщәтсәлә, щит «Героический эпос манси. Песни святых покровителей». Щәлта хур хәншты хә Геннадий Райшев щи киника лүңәтман хурәт хәншәс. Тәмхәтл мойң ёх щи хурәт шиваләсәт.

Мирхота округ дума депутат Татьяна Гоголева, Ас-угорской институтн рәпитты ёх Светлана Попова, Александр Семёнов, шуши мир газетайчән есәлды тахи кәща не Светлана Динисламова, Угорской государственной университетн рәпитты па вәндтылдытты ёх па па хуятәт.

Татьяна Гоголева вүща верман лупәс:

» Вухаль мир йис путрәт – щит вухаль ёх араң-путраң тащ, дыв Западной Сибирь мүв хәннехуятәт вәлупсы нумсәт ванлтәдәт. Доминик Самсон Норман де Шамбур хәнты па вухаль мирчән олаңан щиты путәртәс: «Щит нюмша ёх, дыв тәрмев лавәлман вәлләт, вәнт нумсәт дылаңа верләт, дыв унтасәлн кашәң хәннехә мүвөл лавәлман тайләдә». Вухаль мир йис путрәт кашәң хәннехә лыпийн

вәлләт. Щи путрәт унтасн вухаль мир йис вәлупсы, йис верәт олаңан уша павәтты рәхл, хутыса мүвев, вәлупсы тывәс, хутыса Ләңхәт вәсәт, хутыса хәннехә тәм мүва юхтәс. Щи путрәт лүңәтман мүң уша верлүв, муйсәр әр хәнәт па вухаләт тайләт.

Светлана Динисламова мирхотн Евдокия Ивановна Ромбандеева олаңан путәртәс, лүв вухаль мир йис верәт нух алумты щира ар әр пунәс:

» Евдокия Ивановна ма пәтема Юван Шесталов иты, дын мүң мирев пәта ар ям вер версәңән. Юван Шесталов па Евдокия Ромбандеева ия-ха нәмәссәңән, хуты учёнойчән Антал Регули мүң мүвева юхтыләс. Вантә, щи пурайн тәта лүңән тәп хопн, тәдн тәп вүды әхәлн яңхты рәхәс. Щи хуята вухаль мир пила путәртты щира вухаль ясаң вәндтәты мосәс. Пираш ёхлүв па хон пеләк учёнойчән пила путәртсәт, дывела моньшлүв, йис путәрлүв путәртсәт, арәт арисәт. Учёнойчән финно-угорской транскрипцияйн ар путәр хәншийдсәт. Тәп XXI-мит йисн щи

Е.И. Ромбандеева 2011-мит олн. Е. Никифоров верум хур

С.С. Динисламова вухаль йис путрәт олаңан путәртәт. Н. Рагимова верум хур

путрәт иса хуятәт лүңәтты щир тайты питсәт. Тәм киникайн путрәт вухаль па рүщ ясаңчәнән хәншман вәлләт. Рүщ щирн щитәт Вадим Орлов, Ирина Рябий, Юван Шесталов па Герман Ионин хәншсәт.

Мирхот Геннадий Райшев хотн версы, лүв хәнты вухаль мир героической эпос хүват хурәт хәншәс. Тәмхәтл искусствовед Наталья Фёдорова лупәс, хуты Евдокия Ивановна Ромбандеева па Геннадий Степанович Райшев ихурасуп хәннехәйчән вәсәңән, дын вән вер версәңән:

» Евдокия Ивановна нумсәң па мутрайң имия вәс. Лүв щи моньщәт па путрәт путәртты ёх

иты вәс, дыв XIX-мит нәпәтн путәртсәт, Евдокия Ивановна 2000-мит олаңн щитәт тәса тулмаштәс. Геннадий Райшев щи путрәт әмща лүңтәс, лупәс, хуты Евдокия Ивановна щимәщ лавәрт путрәт тәса па яма тулмаштәты веритәс, алпа, лүв так вухаль рәт эвәлт вәл.

Мосл лупты, щи мирхот пурайн юхтум ёх хәнты аудио щирн хәншилум Геннадий Райшев па Евдокия Ивановна түр сыйлаң хәлсәт. Г. Райшев вухаль мир йис путрәт рүщ ясаңчән лүңтәс, Е. Ромбандеева вухаль ясаңчән арәт арийс.

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова

Вэн кер тылдьащн 7-мит хэйтл вўш эвэлт 8-мит хэйтл вэнта Россия вошэт эвэлт икет, имет па ай нявремэнт Ёмвошн яха вэйтантыйлсэнт. Щимэщ вер лэщэнтсэнт, лэлен мир духн ат яңхсэнт, хоңхса па шарка эл яньщсэнт, тэлаңа, яма эт вэсэнт. Щи пэта эх пищел вэс лэхэслал пилэ вэйтантыйлты па и пэнт хўват духн кэсты, мэта ут сырыя пилэ. Тэм лампа марафон 10-мит пўш верла, щэлта 40 арсыр мўвэнт па вошэнт эвэлт мир кэсупсыя юхтыйлсэнт.

10-мит пўш духн кэсты вер

Олаң хэйтл «Югорская долина» кэсты хэртн чемпионэнт па эл хэнтнехуэнтэнт 50 верста духн хэхэлсэнт. Сырыя финиша юхтум эха ву хэнт па арсыр мосты мойлупсэнт «Открытие» банк, ЮграМегаСпорт па Ёмвош Правительства эх лэщэнтсэнт.

Олаң хэйтл мет пэста хэхэлэс Евгений Цепков, кимэнт Станислав Волженцев вэс, Максим Черезов эша юлта хэщэс. Имет кўтн Ольга Царёва нух пилэс, лўв юпелн Мария Козекаева юхтэс, хэлмит Елизавета Лупатова вэс. Лыв хулыева тэмэщ кэсупсыйн 150, 100 па 50 шурэс шойт вух эша павэнтсэнт, па щи тумпи дипломэнтн мойлэсыйт.

Кимэнт хэйтл щи кэсупсыя 3800 хуэнт кэсты юхэнтсэнт, ар шуши мир па мойң хэнтнехэйт. Эх духн кэсум мэрт шив юхтум мир пэта Сэрханл мўв эвэлт ампэнт кирум эхлэнт па вўлең эхэлн

тэсэнт, лэлен эх хэнтэтыляты. Кэнт нюки хот верэнтсэнт, итн хуща шай яньщты рэхэс, кимэнт утн арсыр юнтэнт, арэнт па якэнт мойң хуэнтэнта па шуши мира ванлэнтсэнт. Щи тумпи арсыр пэрщан хотэнт вэсэнт, щэнта эх пищел вэс лэтулт лэтыты. Ищиты сыр-сыр милэнт, посэнт па мосты пурмэсэнт тынысайт.

Ищи хэйтл кэсты эх 50, 25 па 5 километра хэхэлсэнт. Щи тумпи хэнтн,

вухэль хуэнтэнт пэта кэсупсы лэщэнтса, щэнта лывела и верста нымэлен хэхэлты мосэс. Икет кўтн мет сырыя Олег Ларионов юхтэс, лўв юпелн Юрий Казамкин вэс, хэлмит Антон Белов нымэлен хэхэлэс.

Имет ищиты кэссэнт, мет каркам Раиса Гаврильчик вэс, Наталья Колобова кимит юхтэс, юлта Анна Качанова хэщэс. Лыв хулыева ишэк нем непекэнтн, мевл посэнтн мойлэсыйт.

Щи кэсупсыйн тэса хошты па пэста духн хэхэлты рўщ эх кўтн Сергей Устюгов мет сырыя нух пилэс па 400 шурэс шойтэнт мойлэсы. Щи хэйтл лўв сема пилэ хэнтлэнт вэс, вэн па хурамэнт мойлупсы лўвела верэс. Лўв юпелн Эдуард Латыпов хэхэлэс, 200 шурэсн мэсы, хэлмит Никита Поршнев вэс, лўв 100 шурэс шойт вухн юкэнтса. Имет хуща ищимэщ вух мойлупсэнт вэсэнт,

Шуши хуэнтэнт ищи духн хэхэлсэнт

щирн Анастасия Кулешова нух пилэс, Алина Кудисова эша юхи хэщэс, Наталия Бабчина кэнтэнт эвэлт юлта хэщэс.

Щиты эмща па яма тэмэщ кэсупсы мэнас, кимэнт хэйтл па ар мир щи вэйтантупсыя юхтыйлсэнт. Мэта хуэнтэнт лывела лэхсэнт вэйтсэнт, щи хэйтл нўр щи арат мир кўтэлен и рэнт эха йисэнт. Тэх эх духн кэсман нух пилэсэнт, па эха, мосэнт, эша эн тывэс мойлупсэнт вэнта юхэнтты. Хулыева кэсупсыйн нух пилэс хуэнтэнт хурамэнт мевл посэнтн мойлэсыйт па мосты пурмэсэнтн мэсыйт. Кашэнт хуэнт йилуп ол вэнта лавлэсты пилэ, лэлен тэмэщ 11-мит кэсты вера юхэнтты. Тэп мет каркам, пэста духн муй па нымэлен хэхэлты хуэнт пилэ вэл нух пилэты па мойлупсэнт эша павэнтты.

Нух пилэс хэ хуэнтэнт. Ф. Молданов верум хурэнт

Путэр хэнтэс:
Фёдор Кэксин

Югра мўв «Увас хурамат»

«Якты ёх» – щиты альщасы етнхот, мата ут Нуви сәнхум вошн «Камертон» немпи культура хотн 2023-мит ол вэн кертылщ нивалмит хатлән лэщатсы. Вантэ, «Увас хурамат» немуп якәң неңиет тәхи 30 ол постас.

30 ол юхлы пела, щит 1993-мит олн апрәң оса верәт тәты вошәң ёх унтасн Нуви сәнхум мўв шуши мир культура верәт тәты тәхийн «Увас хурамат» немуп хәнты мир якәң тәхи пүншы.

Мет ар әр тәм вер пата Фаина Павловна Гришкина пунас. Лўв олаң кәщя щив паватсы. Щи пура вўш эвалт ийха әктәщум якәң арсыр луват па рәпата пела сәмәң хәнтылўв ивдапа вәйтантайдты питсәт. Вантэ, лўңән Сўмәтвошн па Ёмвошн Мўвтел ариты-якты вән хәрңән мәнсаңән.

Щиты лўң пурайн Ёмвошн лэщатум вән ёмәңхәтлән «Увас хурамат» якәң ёх яма па хурамәңа мойң мира хәнты мир якәт ванлтасәт. Щи пура вўш эвалт тыв әнтә тәп неңәт, тәлаң хоттел ёхн луңты питсәт. Щит Гришкинәт, Загородневәт, Слепенковәт, Чертковәт, Костылевәт, Хомляк, Ирган, Артемьевәт. Мет әмәщ вәс, хути щит арсыр луват хуятәт якты питсәт, вәна пелка ювум имет, әккет, неңәт, айлатэвет, ай эвиет, хилдәт тумпи хилнеңиет.

«Увас хурамат» кимит кәщя Надежда Борисовна Костылева йис. Тәм якәң

▲ «Увас хурамат» тәхи неңәт «Посәт» як ванлтәләт. kamerton.hmansy.muzkult.ru тәхи хурңән

имие унтасн 2005-мит олн «Увас хурамат» хәнты ёхлўва «Народной» нем мәсы.

30 ол мәр «Увас хурамат» неңиет сыр-сыр якты хотәтн, етнхотәтн, вән ёмәңхәтләтн әнтә тәп Нуви сәнхум вошн, районной, Ёмвошәң округ луваттйин, Россия па па хон пеләк мўвәтн тәса па хурамәңа хәнты мир якәт ванлтасәт.

Тәмхәтл «Увас хурамат» тәхи ёх кашәң тәхийн лавләсман тайлдыт. Мет амтәңа «Куренька», «Ода Югре» па «Посәт» немпи якәт мойң мирн тайлдыт.

Интәм «Увас хурамат» якәң неңиет әхтйин кәщя айлат, апрәң па рәпата пела сәмәң Стелла Тришкина вәл. Тыв ищиты арсыр луват вошәң ёх луңман вәлдәт.

Мосл ястәты, хути тәм хәлум кәщя хулиева ай Ваньщавәт кәртые эвалт вәлдәт. Щәта енумсәт па вәсәт. Щи тумпийн дыв хәнты пурайн ин хўв пәнта мәнум Маргарита Фёдоровна Рябова хуца

▲ Йилуп як мойң мира альдәт

тәса якты вәнлтәсыйт. Тәм имие округ луватн яма вәды. Хәнты мир якәң вер елды тәты щира Маргарита Рябова ар әр пунас. Лўв «Ветеран труда», Ю.Шесталов немпи премия ёша павтум ими, щәллта Ваньщавәт кәрт «Тўтые» немпи якты-ариты ёх кәщя вәс.

«Увас хурамат» тәхи ёх 30 ол постәты пурайн тыв луңум кашәң хәннехә ишәк непекн па мойлупсийн катлуптәсы. Мойң мир күтн тыв немасыя сыры вәлды кәщяйт вохсыйт, щит Ф.П. Иштимирова, Н.Б. Костылева, М. Ординарцева. Щи тумпи

мет олаң пурайн «Увас хураматн» якты ёх, щит Р.К. Слепенкова, Р.П. Загородняя, О.Д. Черткова, Т.Р. Пятникова, Л.Р. Хомляк, В.Д. Ирган па Д.С. Слепенков.

Ешәк «Увас хурамат»! 30 ола ювум пата ма ар тәпәң ясаң лупты ләңхалум, тәлаңа, уяңа-пищәңа, амтәңа, шәк вер ән вантман елды ар ол вәлды па мира хурамәң хәнты мир якәт ищиты ванлтәты!

«Увас хурамат» пүншум па олаңмит кәщя вәлум ими
Фаина Иштимирова
Хәнты ясаңа тулмащтәс:
Ирина Самсонова

Вухаль ими вулаң рэт ясңал мосман тайсалэ

М.П. Баландина

Петра хон вошн М.П. Баландина нэмәлмәсы.
З. Рябчикова китум хур

Тәм тови артән вән кер тыләщ 12-мит хәтлән вулаң вухаль ими Матрёна Панкратьевна Баландина (Вахрушева) 105 тәла дэлн йис. Лүв ар ол рэт ясңал әхтйин рәпитәс, кондинской мұв вухаль ясәң тайс, филологической наукайт кандидата вәс, непекәт хәншәс, айлат әх рэт ясәңа вәнлтәс.

Матрёна Панкратьевна Кондинской районән Карым (Харым павыл) кәртән 1918-мит одн сема питәс. 1933-мит одн дүв Ёмвош педагогической училищайн вәнлтйылды олңитәс. 1939-мит одн па Ленинград воша Увәс мирәт института непекәңа йиты китсы. Хән 1941-мит одн Вулаң Отечественной дәль тывәс, лүв блокадной Ленинград вошн хәщәс. Щәта лүв ол мәр вәс па әхәт рэт мұвда керләс. Дәль етшуптаты вәнты тәта әшколайн рәпитәс, Ханты-Мансийской педучилищайн рэт ясңал тәс.

Дәль юпийн па щи Ленинград воша елды вәнлтйылды мәнәс па щәта икел пида вәтаңа йисңән. Алексей Николаевич Баландин щи пурайн А.А. Жданов нәмпи университетн вухаль ясәң па йис верәт тәс. Иикел увәс мирәт ясңәт уша верман па щи әхтйин рәпитман вәс.

Матрёна Панкратьевна хұв мәр А.А. Герцен нәмпи пединститутн увәс мир айлат әх вәнлтуман рәпитәс. Лүв әнтә тәп вухаль ясәң, хәнты ясәңа айлат хуятлал ищи вәнлтәс. Тәм вухаль ими вәнлтум хуятлалн йм нумәсн нәмман тайлы.

Тәм ол вән кер тыләщ 6-митн Санкт-Петербург вошн А.А. Герцен нәмпи университетн увәс мирәт институт тәхийн 105 тәла йитәл пәта вәйтәнтупсы верәнтсы. Щи олңәңан айкел Зоя Степановна

Рябчикова китәс. Щи вәйтәнтупсыя Матрёна Панкратьевна хиднеңәл – Виктория Николаевна Орлова вохәнтсы. Лүв щәщәл олңәңан йм па хошум ясңәт путәртәс, арсыр әмәщ верәт олңәңан нәмәлмәс.

Марина Анатольевна Антонова (Сигильетова) хәнты М.П. Баландинайн хәнты ясәңа вәнлтәсы, лүв ищи вәнлтум неңәл олңәңан ар йм ясәң лупәс.

Щәдла алтайской ясңәт кафедрин рәпитты доцент не Надежда Яковлевна Булатова путәртәс,

вәнлтәты хә, увәс мир ясңәт олңәңан уша верты хуят А.Н. Баландин пәта әмәщ вәс, хуты имел шеңк йма рәт вухаль ясңәл вәйтләдә.

Уральской ясңәт кафедрин доцента вәлты хә Сергей Николаевич Терешкин нәмәлмәс, хәнты айлат Матра Вахрушева па ащел Николай Терешкин Ёмвош педучилищайн вәнлтйылман дәхсәңа вәсңән. Әхәт дын китумтак вән учёной хуятңана йисңән.

Матрёна Панкратьевна хущи ар хуят вәнлтүләс, мәта әх интәм рәт ясңәл пида рәпитләт. Щит Евдокия Нёмысова, Анастасия Сайнахова, Нина Лыскова, Аркадий Гашилов, Аграфена Сопочина (Песикова), Диана Герасимова (Храмцова), Валентина Соловар (Ремезанова), Андрей Каксин, Зоя Рябчикова па па хуятәт.

» Вухаль ясәң сыяң па арәң. Хән лүңәтлән Юконда юхан олңәңан Матрёна Панкратьевна хәншум киникайн, имухты увәс вот сый па юхан увты сый хәллән, – лупәс уральской кафедрин доцент хә Аркадий Иванович Гашилов.

Лүв ищиты Увәс мирәт институт музей тәхи кәщә хәя вәл па мойң хуятәта М.П. Баландина олңәңан ванлтупсы аляс па лүв олңәлн путәртәс. Лүв лупәс, хуты Матрёна Панкратьевна па щи пурайн вәлум па рәпитум увәс мир хәннехуятәт вәлупсы па рәпата верәт мухты ванты рәхл, хутыса шуши мир культура па литература верәт тывсәт па вәсәт.

ВӘЯТН ЩИ ОЛҢӘҢ

М.П. Баландина (Вахрушева) «На берегу Малой Юконды» киника хәншәс. Тәм непекәл хущи лүв рәт мұвд па рәт кәртәл олңәңан путрәт хәншәс. Хутыса тәм киника тывәс, щи олңәңан литературовед В. Огрызко хәншәс: «А.Н. Баландина шеңк мостәсәт М. Вахрушева Харым пауль рәт кәртәл па ай пурайл олңәңан путәртум путрәт. Лүв вухаль ясәң айлат әха тәс па звия лупәс, лүв тәм путрәт непекә ат хәншәләдә, дәлн урокәт пурайн щитәт лүңәтты щир ат вәс. Щиты әхәт тәм киника щи тывәс».

Путәр хәншәс:
Надежда Вах

^ Вүтвош нэмэлта вантты щирн

^ Вош хўлийн. Ф. Молданов верум хурцан

Вүтвош тывум вер олаңан...

Катра йис вер олаңан ки нэмәлмәты, хўв йисн, щит XVIII-мит нәпәтн, Касум юхан пўңәдн кәтра Вүтвош кәрт вул вәс. Щиты 1748-мит олдн Сүмәтвош воевода икет вантман па давалдман тайсәт ханты мир, дәдн дыв вой сух па хўл налак мит пәта ат мийман вәсәт. Щи оләтн Касум кәртән нәл казак вәс, Вүтвош мир давалдсәт юрн ех эвәлт, щирн дыв даль кәншман Ёмвош мўвәт хўват яңхсәт, мир эвәлт вой сух нух няръялсәт.

Ханты шуши ех дыв вошл альщәләл Вүтвош муй па Катра вош, хулща мәнәс тәмәш нәм. Итәх краеведәт па исследователәт йис непекәт хуца кәншийлсәт па вәйтилдсәт. Увәс мўвев йис вәлупсы дерамтты хәйңән Г.Ф. Миллер па М.А. Тяботов вәйтсәңән – вош нәм тывәс сәран ясәң эвәлт «Ю йыл кар», ханты щирн Вүтвош – нәмн реп ух пәтийн вәлты вош муй па нўм вош.

XVIII-мит нәпәтн рўщ казакәт Касум вош версәт, щи вўш эвәлт Юильской городок – Катра вош – вана тайман тайса. Катра вош сот мулдас хотәт, нюки

хотәт тайс, щи вош хәрл кев пәшәсн ләп тайман вәс, кәрщ хот па тайс.

Әхәт 1950-мит оләтн щи кәрщ хот Новосибирск воша тәсы, щәта этнографической музейн тайлы, тәмхәтл вәнта щәта хулңа щи омәсл.

Йилуп вош 1930-мит оләтн етәс, Хәйп шәп сәңхум вош па Вүтвош кәт нәм тайл. 1940-мит оләтн әшкала етәс, щәта ханты рәт ясәң вәндтәсәт. Ищиты әхәт мир рўщ ясәңа вәндтәты питсыйт. Ищи оләтн метеостанция хот пўншса, ин хулңа щи рәпитл. «1 май» немуп хўл вәлпәсләты артель верса,

щив шуши ех вой сух па хўл мийдясәт. Ищи ол вухсар вош ләщәтса, щәта вухсарәт енмәлсайт. 1950-мит оләтн щи «1 май» колхоз па щирн верса, әхәт Касум вош пила яха рәпитты питсәт. Щирн «Казымской» совхоз нәм тайты питәс. Вүтвошн вўлы тащәт рәпитты олңитсәт, вой-хўл вәлпәсләсәт, даңки па нюхәс сух совхоза мийдясәт. Ин тәм хәтл вәнта вошн вәлты мир воньшумут әкәтләт.

1990-мит оләтн СССР хуламум юпийн вошн рәпитты тәхет ән рәпитты питсәт. 2008-мит олдн әшкала ләп тәхәрсә.

Советской лащ ар ол мәр ар мосты верәт вош пәта верәс, мир пәта арсыр рәпатайт ләщәтылдәс. Ин кәт шураәсмит оләтн вәллўв, Вүтвошн шеңк шимл мир вәлты питәс.

Тәм ванән ай кер тыләщн Хәйп шәп сәңхум вош се-

ма питум хәтләл вәс. Щирн щи катра вош па йилуп воша иса 275 ола йис. Щи хәтл Нуви сәңхум мўв кәща хә Сергей Маненков па Касум вош кәща не Алсу Назырова мирхот верты па ёмәңхәтл пәта Вүтвош мира хошум ясәңәт лупты юхтыйлдсәңән.

Хуты лупиләс Вүтвош кәща не Прасковья Гарипова:

» Интәм хәтл вәнта вош хәрийн ар суртәт вәлләт, рәпитты тәхет талты омәсләт, нәмәлт хуят щив вәлты па рәпитты мәнты ән кашашл.

Кәтсот мулдас ола йис тәм воша, ат дәдн елды вәл, суртәт шимла йиләт па рәпитты тәхет ищиты вәна, рәпатаяңа питләт, хурамәңа ат енмәл. Ханты йис верәт елды тўваты, рәт ясәң ал юрематы!

Путәр хәншәс:
Фёдор Молданов

ВӘЯТН ЩИ ОЛАҢАН

XX-мит нәпәтн Сибирской учёной А.А. Дунин-Горкавич, Сүмәтвош мешанин Д.В. Корепанов ясәңәт хўват, Юильской городок XVIII-мит нәпәтн етәс. Щи пурайн ех лупийлдсәт, Сүмәтвош етум юпийн шуши мир күтн ай даль тывиләс. Щи пәта Тәпәл вош эвәлт казакәт китыйлсайт, дәдн ех ал далајсәт, щиты катра кәрт вулаң кәрщ хот омсыйлдса.

Ёмвошн Вурҗа хЌтл вЌс

ВЌн кертылЌщ 7-8-мит хЌтлҗанЌн Ёмвошн «Вурҗа хЌтл» немпи хЌнты па вухаль мирҗЌн йис ёмЌхЌтл постЌсЃв.

Мет сыры «Торум Маа» музей хуҗа Вурҗа хЌтл лЌщЌтсы. «ХЌтл» немпи хЌнты-вухаль мирҗЌн театр ёх Вурҗа имев олЌнЌн етнхот альсЌт. Щи артЌн тыв хурамЌн Вурҗа имев юхтЌс па хошум мЃв мЃн увЌс мЃвева пЌрлЌты верл олЌнЌн айкел тЌс. «Маньявремие тмет сЌмЌнЌ тЌйлдум. Ай тЌпиет сема питты вера амтЌтьдЯлум. Нын, пушхиет, щЃннЌнЌ вЌлаты!», – Вурҗа ими ястЌс. Щи юпийн ёмЌхЌтлДя юхтум эвет-пухЌт лЃвевд вурҗа па па тухлЌн войт, тови пура олЌнЌн лЃнтарЌт лЃнЌтсЌт, амамЌтщет уша версЌт.

Щи юпийн мойн ёх пЌта «Ёмвош ёх» неҗЌт Леонид ЛонгортовЌн хЌншум «Вурҗа хЌтл», Валентина Швецовайн хЌншум «Питы вурҗа» арҗЌн арисЌт.

ЁхЌт мир арсыр вЌнлЌтЌты хЌрЌта мЌнсЌт. ИтЌх ёх нявремлДя пилДя кЌссЌт, «ВЃды катлДя!» юнт юнтсЌт, ёхЌл эвЌлт нел есЌлсЌт,

Вурҗа ими нявремЌта йм ясЌт лулл

ёхЌл шЌпи навЌртсЌт. Щи тумпи вурҗайт пЌта тыхлЌт версЌт, мет йм тыхЌл, верум хуята «Мемо» пЌсан юнт мойлДясы.

ИтЌх хуятЌт непекн ёш пЌты хЌншсЌт, щив иса ёхЌ йм ясЌт китсЌт: «Тумтака вЌлаты!», «УянЌ-щЃннЌнЌ вЌлаты!», «Елды йм нумЌсн вЌлды!» па па йм ясЌт.

ЁмЌхЌтлДя юхтум имет хЌнты якЌт якты вЌнлЌтыйлсЌт. Пыть-Ях вошЌн «Феникс» немпи культура тЌхи ёх «ХЌнты ёш-пЌнт хЃват» ванлтупсы альсЌт. Шуши мир тЌл лЌмЌтсхЌт лЌмЌтман хур вЃты рЌхЌс, щи пЌта немасыя тЌхи лЌщЌтсы. Мойн ёх «Торум

Маа» музейн верум еплЌн нянь, воньщумутЌт пилДя турн шай яньщсЌт.

8-мит хЌтлҗан Вурҗа хЌтл «Югорская долина» тЌхийн лЌщЌтман вЌс. ТЌта ипЃлЌн «Югорской лыжной марафон» немпи Х-мит лЃхн хЌтЌтьдЯты кЌсупсы мЌнЌс.

ТЌм хЌтлҗан юрн хотн «ЮнтЌн хот» лЌщЌтман вЌс. ТЌта хЌнты мир поэтесса Мария Волдина па йис вЌлупсы лерамтты хЌ Тимофей Молданов путЌртсЌнЌн, муй щирн йистелн Вурҗа хЌтл постЌты питсы. Щи юпийн лын «Моньщ хот» ариты-якты тЌхи нявремЌт пилДя мойн

ёх шуши мир юнтут юнтты вЌнлЌтсЌт.

ЁхЌт вошЌн па мойн ёх етнхот вантсЌт. Лыв пЌтлДя «ХЌтл» хЌнты-вухаль мирҗЌн театр ёх, округ творчества хот ариты-якты хуятЌт па Шапша кЌртЌн «Моньщ хот» немпи тЌхи нявремЌт арисЌт па яксЌт.

«Ёмвош ёх» неҗЌт вурҗайт олЌнЌн арҗЌн арисЌт, щи тумпи Валентина Швецова велщи хЌншум «ТЌрум партум имиём» арЌл арисЌлЌ.

НарЌсты вера вЌнлЌтЌты хЌ Алексей Решиков нарЌсЌс, «Моньщ хот» тЌхи (кЌщЌ не Лидия Алясова) нявремЌт хЌнты арЌт арисЌт па якЌт яксЌт. Щиты Аня Гындышева па Маша Ващенко Евгения Петровна Русмиленко хЌншум «СЌвЌн акань» ар арисЌнЌн.

ТЌм хЌтлҗан «Югорская долина» хуҗа арсыр тынесты хЌрЌт рЌпитсЌт, кашЌн хуят хошмЌлтыйлДя щира каврум лЌтут лЌты, шай яньщты веритЌс.

ЩимЌщ тыхЌл тывЌс

Маша Ващенко па Аня Гындышева «СЌвЌн акань» ар арилЌнЌн. Л. Гурьева верум хурЌт

ПутЌр хЌншЌс:

Людмила Гурьева

www.khanty-yasang.ru

Тухлґґ войт Полнаваґт кґртґва тови тґсґт

Вґн кер тылґщ 8-мит хґтлґн Полнаваґт кґртґн хґнты мир Вурґа хґтл вґс. Кґрт вґнт хуґа мир ґктґщсґт. Худыева хґнты лґмґтсухґтн лґмґтлјуман вґсґт.

Вурґа – щит олґґмит тухлґґ вой, мґта ут тови пура олґнтум пурайн мґґ Увґс мґвева юхґтл. Тґта лґв имухты тыхґл верл па сыґґа «Кар» сый ґвл. Щи сый эвґлт мґвев-автґв тґл пура эвґлт тови пурая керлґл. Щи тумпи шуши мир ясґґ щирн, Вурґа ими – щит имет, ґґкет па нявремґт лавґлман тґйты тухлґґ вой. Имет эвґлт еллы хґннехґ рґт йил, ма щиремн, щит вулаґ ґмґґхґтл.

Йистелн тґм хґтлґн хґнтґт па вухґлят камн ратхґр хуґа ґктґщлґт, тґта лґтут кавґрлґт, Най-Вґрта пойкщґлґт, сґмґт юх пґлы ух пунлґт, вантґ, щи юхґт ґмґґа тґйлдыт.

Тґмхґтл кґртґґ мир пґта ариты-якты етнхот, юнтупсґт, кґсупсґт лґщґтман вґсґт. Өхґт дыв кавґртум хґл десґт па хґл хошум йиґґ яньщсґт.

Тыхлґт верлґт

Вурґа ими хурамґґ лґмґтсухн

Кґсупсґтн нух питум хуґтґт мойлупсґт ґша холумсґт.

Юхи хґщум артґн Полнаваґт кґртґґ мир ґм нумсґтн сґмґт юх нґвґта

щел, вух пилґ щґшкан сухґт па калащґт йирсґт.

Анастасия Афанасьева,
Полнаваґт ґшкола эви
Хґнты ясґґа тулмащтґс:
Людмила Шульгина

Сартынья кґртґн ґмґґхґтл постґсы

Йистелн хґнтґт па вухґлят Вурґа хґтл постґсґт. Мир луплґт, мґтты ки, вурґайт дывґтн мґґ увґс мґвева тови тґлґт. Щит йина па, щи ґмґґхґтл юпийн мелка йил. Ар ол тґм вухґль мир кґртґн Вурґа хґтл ґн постґсы, тґм ванґн мґґ, кґртґґ мир, тґм ґмґґхґтл лґщґтсґв.

Иґха ґктґщсґв, мавґґ пґсан лґщґтсґв, имет еплґґ нянят версґт, пойкщґсґв, лґлн еллы уґґа-щґґняґа, тумтака ат вґсґв.

Вґна ювум кґртґґ хуґтґт нґмґлмґсґт, муй щирн ар ол юхды тґта шуши мир Вурґа хґтл постґсґт.

Тґм ґмґґхґтлґн кґртґґ мир кґтґлн арсыр кґсупсґтн кґссґт, иґха амамґтщет уша версґв, вурґайт пґлы вантсґв па уша павґтсґв, муйсґр тґрум пилт.

ЩИ юпийн иґха ґм нумґсн щел вух щґшкан сухиета йирсґв па сґмґт юха эхґтсґв.

Мосл лупты, йистелн хґнтґт па вухґлят вурґа тухлґґ вой олґґґн йис пугрґт пугґртсґт, моньщґт моньщсґт па арґт арисґт.

Мґґ иса муй верлґв, лґлн тґм вухґль мир Сартынья кґртґн йилпа шуши мир ґмґґхґтлґт лґщґтты.

Луиза Тихонова
Хґнты ясґґа тулмащтґс:
Людмила Лонгортова

Сґмґт юха щґшкан сух йирлґґґн

Вурґа ими пґта пґсан версы

Увас мир кәсупсэт дерамтты хә

Шимәщ хә пида ма Поднавәт кәртән вәйтантыйлсум па путәртмемн уша версум, лүв – вәтаң хәннэхә. Немл Александр Александрович Михайлов. Лүв 1970-мит оләтн мүн Увас мирев кәсупсэт оләңән тәса айт дерамтәс па айтелн нявремәт ши кәсупсәта кәсты вәндләты шира мосты непекәт хәншәс.

▲ А.А. Михайлов

Щос мултас мин путәртсумн. Мет сыры ай тәс, муйсәр хоттел ех эвәлт йил:

» Ма ащем Александр Поликарпович Михайлов Свердловской область Ивдель вош эвәлт вәс. Лүв Сүмәтвоша довн дестутәт-пурмәсәт тәтәляс. Щәта ма аңкем Ольга Владимировна Никитина пида вәйтантәс, аңкем казак мир эвәлт вәс. Мой верман юпийн 1928-мит олн Поднавәт кәрта касәлсәңән. Тәта мүн, нивәл няврем, вет пух па хәлумэви, семапитсүв. Ма васы мәнты тыләщ 7-мит хәтлән 1945-митолн нуви тәрума юхәтсум.

Даль пурайн ащем «Омский комсомолец» тухлән хопәт верты тәхийн рәпитәс. Ши давәрт оләтн Поднавәт кәртәң икет дая мәнсәт, щирн тәта пирәщ икет па имет хүд па вой велпәсләсәт. Нявремәт така нәтсәт. Даль пурайн тыв нүм мұвәт эвәлт нәртамы

арсыр мирәт китсийт. Хән-тәтн хүд па вой велпәс-ләты вәндләсыйт, щиты дыв лыләңа хәщсәт. Ин ши мирәт веккеши ям нумәсн хән-тәт оләңән нәмләт.

Елды А.А. Михайлов лупәс, ешл еша, күрл кұра ювмалн лүв имухты шәшты юкана хәхәлты питәс.

» Ипүш аңкем пида лап-кая мәнсумн, ма аң шәш-сум, хәхәлсум. Лүв така ўвман лупәс, нәң муй әл шәшты аң веритлән? Ма лүв хушела ванамлум, дәлн ал лявтәс, – Александр Александрович нәмәлмәслә.

1951-мит олн Саша Михайлов ашколая мәнәс. Щәта Виктор Алексеевич Черин физкультура урок тәса тәс, лүв имухты ши урок мет сәмәңа тайты питсәлә. Ашколайн әрәңа-щомәңа йис, ванән вәлты пухәта-эвета мавәт мий-ляс, Поднавәт кәрт мухә-дая хәхәлты вохсәлә.

» Мәнәма иса пурайн мосәс, дәлн ма мет сы-рыя ат юхәтсум. Щиты аң тывәс ки, ма холлупа пи-тыйлсум, иса пурайн нух питты мосәс – айтелн ши-мәщ хәннэхәя вәсум, – А. Михайлов няхман лупәс.

Лүв ясәдл щирн, ашкола кәща хә Иван Федотович Пермьяков вәндлтыйлты ол сухәнтийн кашәң пүш иньшәсәс, хуйтат пухәт эвәлт Поднавәт рыбоу-часток хуша хүд вел-пәсләты еха нәтты дәң-халәт. Щиты кашәң лүң Саша Михайлов дәхәсләд пида щәта нәтәс па тәм лавәрт рәпата эвәлт иши әрәңа йис.

Лүв ашколайн арсыр кәсупсәтн кәсәс, ипүш «Мет ар киника лүңәтты няврем» кәсупсыйн нух питәс. А.А. Михайлов лупәс, катра ашколая луң-ман мет сыры киникайт лүңәтты хот йит вәс, щив ванкүтлы яңхәс.

Ши тумпи лүвела кә-сты шира нявремәт әкә-ты партсы. Щиты 5-мит классән вәндлтылум пу-райн оләңмит «Юный ак-тивист спорта» мевл пос холумтәс.

5,6,7-мит классәтн вәндлтылум пурайн тәлн Саша Михайлов па ня-времәт пида Поднавәт кәрт эвәлт Сүмәтвош вәнты 60-кем верста лухн хәхәлсәт, щиты нәмәлмәслә:

» Мүн, 16 няврем, вәнд-тум хәев В.А. Черин пида хәхәлсүв. Мүн юпевн и хуят ловәң әхәлн мәнәс. Щиты Ай Ас вәнты йисүв, щәта хүд велпәсләты хәнты хә вәс. Мүн лүв хотәлн шай

яньшсүв, еша рүтьшәсүв па еллы щос мултас хә-хәлсүв. Сүмәтвошәң ня-времәт мүнөв шивалуман ши мурта амәтсәт, ўвсәт: «Поднавәт! Поднавәт!» Щәта дәсүв-яньшсүв, еша рүтьшәсүв, щәлта ариты-якты етнхот вантсүв. Па хәтлән күтәвн кәссүв, нух питум хуятәт Кубок уг еша холумсәт. Ши юпийн мүн юхды мәнсүв.

Александр Михайлов 8 класс етшуптумал юпийн елды Тәпәл вошәң технической училищайн вәндлтыләс. Щәта лүв иши арсыр кәсупсәтн кәсәс па нух питыләс, ванкүтлы Тюменской область Кубок еша холумтыләс.

Елды Белоруссия мұва армияя служитты китсы, щәта әрәңа-щомәңа йиты вер финн хә Кярху тәс. Лүв иши уша верәс – Александр Михайлов Увас мұв эвәлт, яма лухн хәтәтлјяты хошл, щирн елды вәндләслә па ийха 30 верста хуваатыйн хәхәтлјясәңән.

1967-мит олн армия эвәлт юхи керләс па Галина Васильевна имел пида вәйтантсәңән. Галина велши Ярославской пединститут етшуптумал юпийн Поднавәт кәрта нявремәт математикая вәндләты китсы. Вән кер тыләщ 19-мит хәтлән 1968-мит олн мой версәңән. Ин ши хәтл, вүш эвәлт 55 ол мәнәс. Елды и нумәсн уяңа-пишәңа вәлатн!

Александр елды вәнд-тыйлты нумәс верәс па имелн математика хү-ват экзамен мәты шира ләщәтсы. Ущхүлјя нәмәл-мәс, муй щирн Сверд-

▲ А.А. Михайлов немпи әрашты кәсүпсы ләщәтты

ловской спортивной техникумн математика хұват экзамен мәс:

» Вантә, ма пәтема математика – щит дәвәрт урок. Я, щит экзамен олңитсы, хәлүм задания верты мосәс. И вер версум. Елды вантлүм – дәвәртшәк утәт. Нух долъсум па профессор хә па ими эвәлт иньщәссум: «Ма щиремн, сохдән и ут юврая хәншман вәл». Профессор хәя әмшә йис, лүв ма хущема ванамтәс па айлтыева нәтсыюм, ма тәп систам непәка хәншәдәм. Оләнмита йиты пәллүм. Хәлмита мәнсум. Непекем мәсем. Лын кәтңән щикүш яма вантләңән. Ими лупәс, хәлүм оценка омәсты мосл, профессор хә юхлы, әнтә, ям айлат хә – нәл оценка омәсты мосл. Тәм пуравәнты щит профессор хәя пәмәщипа луплүм. Щиты иса экзаменәт яма мәсдәм. Елды яма вәнлтийлдсум. Итәх пурайн Увәс мир кәсүпсәт оләнән лекцияйт лүңәтсум. Техникум ма етшуптәсум.

Непекәң А.А. Михайлов Сүмәтвош район әраңа-щомәңа комитет кәщя пирисы, нәл мултас ол

щит рәпата тәс. Әхәт рәт Поднавәт кәртәдә керләс. Тәта әшколайн нявремәт духн хәтәтльяты вәнлтәс. Итәх хуятәт хулна нәмман тәйләлә, щит Юра Молданов, Нина Бессонова, Ира Костина, Витя Себуров, Володя Юмин, Серәжа Ахметчин – дыв мет яма па сора духн хәхәлсәт, итәх хуятәт «Югра мұв сборная команда» хуща луңсәт.

1975-мит олн и кәсүпсийн А.А. Михайлов щиваләс, хутыса Саранпауль кәртәң айлат әх Увәс мир кәсүпсәтн кәсләт. Имухты щит оләнән ямсыева уша верәс па Поднавәт кәртәң нявремәт ләщәтты питәс.

Щит кәсүпсийн ванкүтды Владик Лельхов, Толя Никишкин, Петя Молоков нух питыйлдсәт. 1978-мит олн А.А. Михайлов «Мастер национальных видов спорта» нем холүмтәс. Щит оләнн А.А. Михайлов нявремәт Увәс мир кәсүпсәта кәсты вәнлтәты вер оләнән мосты непекәт хәншты питәс, вет ол Югра мұвев команда кәщя вәс.

Лүв елды вәнлтийлдты вүратәс, щирн Уральской государственной университетн «спортивной фа-

культет» етшуптәс. Елды Москва хон вошн нявремәт вәнлтәты щира немасыя курсәта яңхәс. Елды киникайт хәншәс, лекцияйт лүңтәс.

1993-2001-мит оләнн Поднавәт әшкола кәщя вәлмәлн әраңа-щомәңа йиты вер тәса ләщәтәс, арсыр мосты непекәт хәншәс.

Александр Александрович Михайлов арсыр кәсүпсәт тәса вантман щира вән судья нем холүмтәс.

» 1997-мит олн Нуви сәңхум вошн Россия мұвтед Увәс мир кәсүпсы вәс. Щит пурайн Александр Тасьманов мет ар әхәл шәпи навәрты вүтщәс. Ма щит вер тәса вантты пирисыюм. Арсыр тәхетн видеокамерайт эхәтсийт. Ма Сашая лупсум, дәлн тәса ат навәрл. Я, щит, навәрты олңитәс. Ар хуят лүв пеләдә вантләт. 861 әхәл шәпи навәрмәлн вева йис. Елды щит кәсты вер тәса нух вантсы па мұвтед мир «Рекорд Гиннеса» непәка нух хәншсы, – А. Михайлов нәмәлмәс.

Әхәт Александр Александрович округ кәщайта

пищма хәншиләс, дәлн Поднавәт кәртән әрашты пәта немасыя хот ат омәссы. Щиты «Поднавәт» хот тывәс. Елды нявремәт ләщәтәс, дыв арсыр кәсүпсәт эвәлт сырсыр мевл посәт тәтльясәт.

Щиты А.А. Михайлов нявремәт әраңа-щомәңа йиты 38 ол вәнлтәс. Щит рәпата пәта арсыр мевл посәт, ишәкты непекәт тәйл, мет тынәң – «Отличник народного просвещения».

2012-мит олн Александр Михайлов рүтщәтты мәнәс, тәп әшколайн физкультура урок тәты хәя нәтты яңхийл.

2017-мит ол вүш эвәлт Поднавәт кәртән «Александр Михайлов» немпи Кубак версы, ин нявремәт кәсәлман па нух питман щитәша холүмләт.

Лүв имәл пида кәт няврем енмәлтәс, щит Владимир па Марина. Оля, Вова, Матвей хидыдал ищи кәсты вер пелы сәмәңа вәлдәт.

Тәм олн Александр Михайлович 78 ола йил, лүв хулна лухн хәтәтльдәл, щирн тумтака вәл.

Путәр хәншәс:
Людмила Гурьева

Вэйтантупсы эмща мәнәс

Тэkn Сүмәтвош районән вәлмемн, кәртәң хәннехуятәт рүтьщәты хот кәщә нә Александра Аркадьевна Отшамова пида вэйтантыйлсум па лүв эвәлтәда иньщәссум, муйсәр пурайт вүш эвәлт ши хот вәл, рәпитл. Тәм неңев путәртәс, хути юхи хәщум олатн рүтьщәты хотн кәщәя вәл, щәлта методист нә, хот йитәт сыстама тәйты нә па сыр-сыр рәпатайт верты хә па тәйләт. Еша вәл тәмәщ катрая ювум хотәл эвәлт йилуп па ләщкама верум кирмәщ хотә касәлты вүтьщәләт.

Александра Аркадьевна, муй арат ода кәртәң, әх рүтьщәты хотн йис?

► Ма нәмәстемн, лүв шеңк ар ода йис. Ямсыева ән вэйтлдем, мата олдн омәссы. Тәм катрая ювум кәртәң әх рүтьщәты хотәв мәтты ки сырыя мәнум олатн Күтуп Тәк кәртәвәлт тыв тәсы. Ши тәхи хуща лүв рүщәт щирн изба-читальня хотә вәлмәл. Ши пәта тәм олд лүв ләдн 80-кәм олд лувата, алпа, йис.

▲ А.А. Отшамова Ай Ас пүңәлдн. В. Енов верум хур

Тәм Тәк кәртәв тәп лүңән 2023-мит олдн 70 ода велщи юхәтл. Ма лүңәтлүм ши вүш эвәлт, хән вет олд юхлы мүң кәртәв 65 ода юхтум әмәңхәтләл вәс. Арсыр хәннехуятәт ар щирн лупләт. Ма ищи нәмәслүм, хути мүң Тәк кәртәв нәптәл йәккәм вән.

Вантә, лүв йис пурайт вүш эвәлт Ай Асәв хуща вәс. Щәлта кимит вер тәта па вәл.

Тәк кәртәв йә арат пүш и тәхи эвәлт кимит тәхия каслуптәсы. Щимәщ вер олаңән лүв йисәңә нәптәңә ювум верләл тәмхәтл иса юремәсийт.

Ма тәта кев хурас елта вантсум, мата ут дала мәнум хә әха юкәнтсы. Ар хәннехә нын Тәк кәртәң эвәлт Вулаң дала хәра ши пурайн китсийт?

► Мүң кәртәв эвәлт ар хә әх дала ши тәсийт. Ма ащәм кәт вән йәңән

– Алексей Филиппович па Степан Филиппович Отшамовәң рәт эвәлт па китумтак щив йәңхсәңәң. Дала сухнуптумәл юпийн юхи юхәтсәңәң, иса тәта рәпитсәңәң, хоттел хуятәңә йисәңәң, нявремләл енмәлсәңәң.

Лын ащәң ики Пәкәр кәртәң вәс. Ши киньща щив йәңхсәңәң па лүвел тыв тәсәңәң. Щәлта ащәла тәта йилуп вәлты хот омәссәңәң. Мүң әхлүв шеңк йәма па вәщкәта лыв күтәдн тәта вәсәт па рәпитсәт. Ийха вой па хүл велпәса йәңхләт, ийха турн сәвәрты мәнләт. Лыв ар няврем тәйсәт па енмәлсәт, йәма па вәщкәта кәртәң әхләл пида вәсәт.

Александра Аркадьевна, мата тәхийн па муйсәр рәпатайт щирн нәң сырыя мәнум олатн вәндтыйлсәң?

► Ма сырыя Тюмень вошн лицей тәхи етшуптәсум. Ши вер юпийн па дәтут кавәртты неңә Игрим вошәң колледжәң вәндтыйлсум. Әхәтшәк 10 мултас олд мәр дәтут кавәртты неңә вәсум па рәпитсум. Щәлта 2020-мит олдн рәпатайлы хәщсум. Әхәт ма Емвошн Югорской университетн «рәт ясәң па литература» щира вәндтыйлсум. Тәп вәндләты тәхи ән па етшуптәсем. Вантә, пухийәм сәма питәс па ма юлдн лүв пиләда омәссум. Ләпәткәм тыләщ рәпата ән тәйсум. Әхәт па Тәк кәртәң рүтьщәты хотн рәпитты питсум. Ма щиремн, тәта мүң күтәвн иса пиләңә па вәщкәта кашәң ай муй вәншәк вер ийха ләщәтты мосл. Мүң тәта иса ентәсты па верәнтты па веритлүв.

Щәлта рәт мирев ясәң йәмсыева, тәса вәндләты, нявремлүв ищиты сыр-

сыр хәнты верәт пәла талты рәхл. Тәм пүш мүң Ванзетур кәрта ай хопәтн кәсты йәңхсүв, олаң тәхи холумсүв. Ши пәта әхәт Нефтеюганск вән вошн па кәссүв. Күш нух ән питсүв ши кәсупсы пурайн па ищипа шеңк йәм ши вер, хути мүң күтәвн йәмсыева вәсүв па мосты пурайн күтн-күтн мүң хәннехуятлүва нәтсүв. Ма щиремн, щиты мүнәва еллы пәла иса вәщкәта па ләхсәңә вәлты мосл.

Александра Аркадьевна, ма нын кәртәң әхләл пида «Муй хурасәң, Ас мүйе!» вэйтантупсы ләщәтсум. Нәң щиренәң, тәмәщ утәт мосләт муй әнтә тәм күтн нын Тәк кәртәң әхләна?

► Ма нәмәстемн, әл хән мосләт! Тыв тәмхәтл литература верәт сәмәңә па әмща тәйты хәннехуятәт юхтыйлсәт. Мүң кәртәң рүтьщәты хотәва – щит йәм вән вэйтантупсы. Тәмхәтл Тәкн мүң Ай Ас мүйевн енмум хә вәс. Лүв йис моньщлүв-путәрлүв пида тыв юхтыләс. Шеңк хурамәңә па тәса хәнты па әхәт рүщ ясәңәтн моньщәт моньщәс. Итәх әхлүв тәта вэйтантупсы юпийн щиты путәртсәт: «Мүң тәмхәтл мәтты ки иса ши ай пураевн вәсүв, йәм, әмәщ моньщәт уша-сәщәңә рәт ясәңәң версүв!»

Путәр хәншәс:
Владимир Енов

Варьёган кэртән Нижневартонской районән вәлмемн немасыя кўтуп ашколая яңхсум па айлат ёх пида рәпитты неңәт пида вәйтантийдсум па путремәсум, муй щирн тәм юхи хәшум оләтн дыв верлал ләщәтләт. Дыв ашкола хотәдн хўв кўт эвәлт кәт шуши мирңән – хәнтәт па юрнәт нявремәдәл, вәндтуман тайләт.

Нявремәт рәт ясаңа вәндтәл

Щи пәта Тамара Гордеевна Казамкина пида вәйтантийдсум па лўвәл иньщәссум, хутыса тәм йисн щи ашколая яңхты нявремәт пида рәпитл.

Мосл лупты, хуты тәм неңев юхи хәшум оләтн Варьёган кэртәң кўтуп ашкола хот хуца до-полнительной образо-вания педагог щирн рә-питл па шуши мирңән нявремәт хәнты ясаңа па путрупсыя вәндтуман вәл.

Лўв ясаңдал эвәлт уша версум, хуты 2002-мит олн Тамара Гордеевна Ёмвошн педагогической училища етшуптәс па кэртәң аш-кола хотла юхлы пелы рәпитты юхтәс. Щи киньща рәпата тәта лўвәла щи пурайн әнтәм вәс. Щи пәта Тамара ашколайн вәлты интернат хуца нявремәт аттые давәлдты не щира рәпитты кашашәс. Айлат хәннехәев щи тәхийн кәт ол мәр вәс. Әхәт катра кўтуп ашкола хотәдн со-циальной педагог не щирн рәпатайн мәсы па ол мәр щәта рәпитәс.

Имудтыйн Варьёган кэртәдн йилуп, ләщқам па хурамәң кўтуп аш-кола интернат хотл пи-да омәссы. Щи вўш эвәлт кәщайтн Тамара Гор-деевна воспитатель не щирн интерната рәпитты вохсы. Ямкөм хўв ол мәр лўв хәнты па юрн мирңән нявремәт пида вулкемәс. Щи киньща хәнты не ашкола кәщайтн йилуп вудаң верн мәсы. Щиты лўв дополнительной образования педагог па шуши мир пухәт па

Т.Г. Казамкина. В. Енов верум хурңән

Сәк пида нявремәтн верум пурмәсәт

эвет рәт ясәла вәндтәты хәннехәя йис. Щи верл пәта мин ийха ям хўв ямсыева путремәсмән.

Тамара Гордеевна, муй щирн ин нәң нявремәт рәт ясаңа вәндтәлән?

► Тәм олэвн ма хәнты пухәт па эвет иса оләңмит класс вўш эвәлт па да-пәтмит классәт вәнты аш-колайн, урок верлал тум-пийн, атәлт щирн хәнты ясаңән хәншты па тәса путремәты вәндтәлүм.

Щәлта нивәлдмит па йртъяңмит классәтн вәлты айлат ёхдам ищиты ма кружок щирн рәт ясаңа па путрупсыя вәндтәлүм. Вантә, ашколайн верум программа щирн рәт ясаң, вәндтәты пәта юхи хәшум оләтн щос иса ән па мәды. Щи пәта, рўщ щирн ки лупты, внеурочной хурасн мўң рәт ясәевн хәншты па лўңәтты муй путәртты нявремәт вәндтәлүв.

Щит шеңк щухләсәң вер. Вантә, тәм йисн, катра иты, айлат пух па эви ашколаев хуца шимл. Итәх вәншәк

классәтн нивәл няврем, кимит тәхийн – тәп кәт ай пух па щи. Ма щиремн, тәмхәтл ашкола хотэвн ар пеләк хәнты няврем Казамкинәт рәт ёх эвәлт вәл, щәлта юрн эвәлт – Айваседа рәт ёх, лыв юпелн Сардаковәт, Иуси па рәт ёх па ликумләт.

Мосл лупты, хуты аң-кидал-ащидәл кашашты непекаәт хәншләт, ләдн нявремәдәл рәт ясаңа елды ищиты вәндтәты мосл. Щимәщ непекаәт такды мўң ищиты хәнты пухәт па эвет дыв ясәла елды вәндтәты щирәт тәм йисн ән па тайлүв. Хәнты нявремәт дыв рәт ясәла ма вәндтәлүм, юрн мир пухәт па эвет атәлт щирн – па неңәтн.

Муйсәр ёмәңхәтләт аш-кола лыпийн ләщәтләты, мәта утәт пурайн нявремәт дыв кўтәдн путәртты, ариты па стихәт лўңәтты веритләт?

► Ван хәтлуп тыләщн «Рәт щирәт» ёмәңхәтл кашәң ол верлүв, хута

ай пухәт па эвет дыв рәт ёхләл оләңән айкеләт тәләт. Итәх пурайн арсыр арәт ариләт, тәс айкел хәнты ясәлн ләщәтләт. Щәлта па фронтальной немуп диктантәт кашәң ол хәншлүв. «Щел вухәң йинтуп» немуп кәсупсы вәндтәты эвилүв кўтн верлүв па вантлүв, муйсәр эвет ёнтәсты щирәт ушәңа-сашәңа тәм йисн тайләт.

Адла, юхи хәшум пурайн ашколайн щимәщ пухәт па эвет вәлләт, мәта хуятәт шеңк яма дыв рәт мирел ясаң тайләт?

► Әнтә. Тәм йисн щимәщ няврем мўң хущева әнтәм. Тәп ай пухлэңкие тәта мосванән оләңмит класса велщи юхтәс. Ма вәйтлөм, хуты шеңк яма ясәл тай-ләлә. Тәп лўв иса еләмл мўң пилэва путәртты. Щиты ин тәта мўң вәллүв па шуши мир нявремәт пида рәпитлүв.

Путәр хәншәс:
Владимир Носкин

Шуши мир нявремәт пида рәпитты ими

Елена Степановна Молданова Нуви сәңхум район Касум вошн вәл па рәпитл, лүв интернат нявремәт пида рәпитты ими. Увәс мирев 1920-мит олатн непека́та вәндтәты питсайт, щирн ши тәмәщ әшкола-интернатәт тывты питсәт. Вәндтәйлты мәр нявремәт әңкидал-ащидал эвәлт вўлыйт, дыв вәнлум вәлупсы эвәлт йира талдайт па интерната ши тәлыйт. Щәта дыв вәндтәйллат, щәта вәлдәт. Щимәщ интернатәт тәмхәтл, вәнта хулна вәлдәт.

Елена Степановна Тәрум дор вошн се-ма питәс, әнкед-ащел хўд велман, вой велман вәнт кәртән вәсәән. Ащел – Степан Николаевич Рандымов – хәнты, әңкел – Варвара Таликовна (эви опраш нәмл Пяк) – юрн ими. Иса дын хәт няврем тәйсәңән. Айтелн нявремәт хулыева хәнты ясаңән па юрн ясаңән путәртсәт. Вәнашәк ювмелн, иса Тәрум дор нявремәт иты, Касум воша, интерната тәсыйт. Рўщ ясаң ән тәйты нявремәт мет олаң «нулевой» классән вәндтәйлсәт, щит рўщ ясаң еша павәтты пәта. Ол мәнты юпийн, хән рўщ ясаң, ямашәк тәйты питләт, олаң класса ши омсәлтәдыйт.

Әшкола етшуптум юпийн Елена упидал пәнт хўват мәнәс, Ёмвош медицинской училищайн вәндтәйлты питәс, щәта ай тохтура йис. Еша пәльница хуща ай тохтура рәпитәс.

Ши юпийн па нумәс пунәс нявремәт вәндтәты неңа йити, рәт ясаң па увәс мир литература вәндтәты пәта Ёмвош национальной педагогической училищайн вәндтәйлты мәнәс.

Ши тәхи етшуптум юпийн вет ол мәр Михаил Молданов икел пида интернат воспитателя Сәрханл районән Лямин вошн рәпитсәңән. Щәта сәр-

▲ Е.С. Молданова интернат нявремәт пида. П. Молданов верум хур

ханл хәнты ясаң тәйты нявремәт вәндтәйлсәт.

Ши юпийн па ши Касум воша юхәтсәңән, тәта дыв хотн мәсыйңән. Елена Степановна па ши интерната рәпитты мәнәс, мет олаң лүв вәншәк воспитателя вәс, щәлта па айшәк нявремәт воспитателя мәнәс. Яң ол мәр щәта ши рәпитл. Рәпитты күтн па ши вәндтәйлты мәнәс, тәм пўш вән непека́та еша павәтты пәта «Институт языка, истории и культуры народов Югры» тәхия Югорской государственной университета мәнәс. Щәта «Родной язык и литература» хўват диплом немуп вән непека́та еша павтәс.

Елена Степановна путәртты щирн:

» Интернатн тәмхәтл 45 няврем, яң ол едпийн аршәк няврем вәс, кашәң ол иса пўш няврем шимла йил. Дыв хулыева Вўтвош, Тәрумдор па ши хонәңән вәлты ай кәртәт эвәлт.

Муй пәта интернатн вәлты нявремәт шимла йиләт, ши олаңән лүв иши путәртәс, әңкет-ащел ән ләңхаләт нявремдал па воша вәндтәйлты пәта китты, ши пәта дыв вән вошәта касәлдәт, хўд-вой велты верәт щиты ши хәщләт.

Елена Молданова нумәсн, мет давәрт вер нявремәт күтн – щит интернат

нявремәт рәт ясаң ән тәйты вер:

» Нявремәт ясаң вера атма тәйләт, тәх нявремәт, әңкидал-ащидал 50 ола киньща вәншәкәт ки, ши нявремәт путәртты еша мулды путәртләт, хәншты пищ иса ән тәйләт. Щит хуты рәт ясаң тәп кружокәтн вәндтәлы, рәт ясаң урокәт иса антәмәт, вәндтәты учебникәт иши антәмәт... Ма нумсемн, әшколайтән вера мосл хәнты муй па юрн ясаңа вәндтәты, мулды пәта нявремәт английской, французской па немецкой ясаңәта вәндтәдыйт, щит и муй тәхийн мосты ясаң...

Елена нәпәт ёх вера яма ясаң тәйсәт:

» Хән мўн юрн рәт ёхлүв пида вәйтәнтәйллүв, юрн ясаңән путәртлүв, хән хәнты рәт ёхлүв пида вәйтәнтәйллүв, хәнты ясаңән путәртлүв... ши күш 1940-1950-мит олатн иса пўш ән еслыйдсаюв рәт ясаңән путәртты.

Елена Степановна щирн, ши пәта, алпа, ши ясаң юремәты питсәт. Лүв вәншәк нявремдал, Виктория па Данил ясаң яма тәйләңән, щит щәщел па щәтьщәщел әрн. Вәншәк нявремдал иса пўш хәнты ясаң олимпиадая йәхсәңән. Кашәң ола хәнты ясаңән диктант

хәншләңән, Елена икел пила ши диктант иши кашаң ол хәншәл. Лүв лупал:

» *Ма рәт ясҗем мәнема вәра мосл, ма амәтман вәллум, ясҗем тайты пәта, нявремдам ясәң тайты пәта, хәнты ясәңән путәртәв пәта. Икем Ми-хаил Алексеевич хәнты ясәң вәра яма па вана тайләлдә, лүв иса пүш хәнты арәт хәләнтәл, па лүвела вәра әмәш ясәл тайты пәта. Лүв иса пүш пүпи хот арәт хәләнтәл, хән машинан ин мулты тәхия мәнл. Нәптәл вәна ювум юпийн иса пүш йис әх нумәса павтәсәс, лыпахәң ар ясәң нумәсн тайл, арал пеләк пүпи хот арәт ариты питәс, лүв ин 49 ола юв-мал юпийн.*

Елена Степановна нумәсн, хәнты ясәң – щит мир яха талты ясәң, лүв хотәң әхләл иса пүш «Хәнты ясәң» газета лүңәтләт. Лүвела па и вәр әмәш:

» *Газета карты шүңкәт мухты лүңәтты пиш па вәл, әх газета мухты айкеләт уша вәрләт па күтләлн хәншты олңитләт, ши киньша па «ВКонакте» вәлты «Хәнты Манси Мир» вәра нәтл. Хән ма газета лүңәтлум, кашаң ясәң уша вәрлум. Тәх әх па мосәң ясәң ән тайләт муй па вәра яма ясәң ән тайләт, ширн лыв рүш ясәңән лүңәтләт, щит иши ям вәр.*

Тәм ол щит «Год педагога и наставника» ол, тәм олн па елды мәнты оләтн мүң ләңхәлүв, тәм ям хәннәхә Елена Степановна вәлупсәл түңа ат мәнл, рәт әхләл тәлаңа-яма ат вәлләт, па лүв вана тайты рәт ясәл елды па лыләңа ат хәтл.

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Ясәң нүвиет

Ясәң нүвиет – щит ван, вәрәң па әрәң ясәң шәпиет, лыв етсәт вәлты мир нумәс эвәлт сыр-сыр суртәт посн, сыр-сыр вәрәт оләңән. Тәм йилуп вәлупсийн мүң хәнты мирев йис путрәт шимәлшәк ястәты питсүв. Ши пәта нумса юхәтсүв нын пәтана тәм йис ясәң хәншты.

Ясәң нүвиет, ясәң шәпиет мултыкем иса моньшәта, путрәта луңман вәлләт. Щәләтә ши ясәңәт иса рәхл дәрәмтты, хутыса мир күтәлн ләхсәңа вәлләт, муйсәр вәрәтн лыв тәсәт па муйсар вәрәта нумәсләл, ешләл хулна ән хойләсәт.

◆ *Нумсыел увәң юхан увиты ши хәхәл.* Мысли бегут как волны сильной реки.

◆ *Няврем тәя па әл вәла!* Правильно воспитав ребёнка, ты обеспечишь себе достойную старость.

◆ *Ши вәнта хунем вән сүмәтн етлә.* До той поры, пока тебя дождусь, меня уже не будет, а на моём животе берёза вырастет.

◆ *Шәнш ух пәтыя омса.* Не всегда принимай всерьёз в шутку, сказанные слова.

◆ *Кәккәка ши пәрләлум.* От непослушных детей кукушкой улечу.

◆ *Судәң ут ал дәва, вәнта алумлайн.* Солёное не ешь, будет бесконечно мучать жажда.

◆ *Карты лўка хән пәрләлән.* Железным глухарём не взлетишь.

◆ *Ай вой лон хур!* Подобный мышиному сухожилию (Так говорят о слабом человеке).

◆ *Хәйп вуйн ләп вўсы.* С жиру бесится (Так говорят о человеке, который не чувствует ни чьей боли, ни чьих страданий).

◆ *Парта – щит нури хән, улты щәта ән рәхл.* Порта не кровать, на ней лежать нельзя.

◆ *Әшл ләп хән улса.* Дорогу никто не перекрыл

(Имеется в виду, никто не мешает осуществить задуманное).

◆ *Сем-пәл хәннәхә.* Муй па иса хәл, муй па иса кәл. Человек с глазами и ушами. Всё видит, всё слышит, ничего мимо глаз, мимо ушей не пропускает.

◆ *Неды, калы дор хәлэв.* Жадный, ненасытный озёрный халей.

◆ *Күрңәлән муй сапәла йирләлн!* Ноги к шее что ли привяжешь?

◆ *Хотләң, пәсанәлн воньшумут йи семие па әнтәм.* Лүв муй хот ухәла, муй хот павәрта лүңән йирийлса? В доме, на столе ни одной ягодки нет. Его (её) кольям чума, бревну дома летом привязывали что ли?

◆ *Путем муй потум ешн катәлса?* Кто-то холодной рукой что ли держит мой котёл (чайник)? (Так говорят, когда котёл или чайник долго не закипает.)

◆ *Әшл ләп хән улса.* Поперёк дороги НИКТО не лежит. (Имеется в виду, никто не мешает осуществить, пройти дорогу.)

◆ *Ал хән хушса, щит лүв кемл.* Никто его не заманивал, это его состояние, его возможность.

◆ *Ясәң нүвәт хуша хәннәхә әр, апәр вәнтәсл, кәл.* В пословицах и поговорках нашли отражение храбрость и мужество человека.

◆ *Хәрщелн – хәрши, вўраялн – вўраяң.* Проворством – проворный, упрямством – упрямый. (Употребляется в поло-

жительном смысле.)

◆ *Пәнт пәты әрәлн ешәшл.* Из последних, предельных сил рвётся, борется, трудится.

◆ *Туруп пурман ши вәнтәсл.* Кусая губы, добивается, старается, борется.

◆ *Сема хойс – мәнмал, әнтә.* Попался на глаза – не прошёл, не ушёл. (Так говорят об охотнике, защитнике: добыча, враг не уйдут.)

◆ *Юхды нумәс ән кәрәтл, елды нумәс ән па пунл.* Обратно думу не поворачивает, Вперёд думу не кладёт. (Так говорят о безразличном к жизни человеке.)

◆ *Семңән кәдыйн ләп увсайңән.* Кәды семн вәнтәл. Кровью залились глаза, кровяными глазами смотрит. (Так говорят о злом, коварном человеке, от него уже не ждут добрых поступков.)

◆ *Ювәләң хуты вәл лүв щит хән вәл ухәл, шәңк нух алумсәллә.* Где его задняя часть, он уже не знает, слишком высоко голову поднял. (Так говорят о сильно зазнавшемся человеке, ничего не значимом для общества, для людей.)

Тәм хәнты мир ясәңәт Е.А. Нёмысова, «Хантыйский язык (казымский диалект)» па М.К. Вагатова «Хәнты ясәң нүвәт» нөмпи непеңәң эвәлт вўсум.

Тәм лопәс ләшәтәс:
Ирина Самсонова

Пасха – рўщ лəңх ёмāңхāтл

Пасха ёмāңхāтл – щит иврит ясаңан путāртты ёх эвāлт мāнум ясаң, «пасах» – щит «йирашāк питты», «йирлта шəшумты». Тāм ёмāңхāтл, Иисус Христос сема питты елпийн тывум хāтл. Щит Египет мўв хуца вэн шəк вантум еврей ёх, щит мўв эвāлт йира питсāт, йира шəшумсāт.

Православной ёх хуца щит ясаң па щира тāйты питса. Христианской Пасха муй па Светлое Христово Воскресение – щит Иисус вэлупсы, Тəрум ащит пух вэлупсы. Щит лўв лəңха-калта ювум верāл па йилпа дылаңа-тāлаңа шəшумм пицāл.

Библия ёмāң киника хуца хāншман вэл, мāтты Христос Назарет ай вошн сема питс, щит Вифлеем вош хонāңан. 30 ола ювмалн Иордан юхан хуца перна пос пунāс. Хəлум ол мāнум юпийн Иисус Христос лўв вэнлтурм 12 ёхдал пида мет юхи хāшум пўш пāсанāн яха омāссāт, щирн лўв сыр-сыр верāт олаңан путāртас, муй вўрн хāннехāйт кўтлалн яма вэлты пиц вэл, муй вўрн сāmāтн ям верāт, ям нумсāт тəп тāйты па лўв вопитс христианской верāт олаңан па мирев елды вэлупсы олаңан.

Тāм ёмāңхāтл верāт Первой Вселенской Собор хуца āкмум мирн постāсийт, щит 325-мит олн. Щит ёмāңхāтл олаң рўтьшāты хāтлāн верты питса, мāта ут тылщев тārмум юпийн юхāтл. Хэн Пасха хāтл православной церковь хуца верты, щит юлианской календарь мухты уша верла.

Русь мўв хуца тāм ёмāңхāтл Х-мит йисн верты питса, хэн рўщ мўвн иса мир перна посн пунсайт. 2023-мит олн ёмāңхāтл вэн кер тылāщ 16-мит хāтлāн верса. Христос вэн ёмāңхāтл елпийн 48 хāтл мār лэцāтыйлдāт: 40 хāтл мār – щит пост вер, леваса лэтур āн леты хāтлāт; нивл хāтл – щит мет давāрт хāтлāт, хэн иса лэтур лэты āн рāхл, тəп мулты турнāт лэты рāхл, вуй такды. Пятницāин па субботаин иса пўш немāлт лэты āн рāхл. Пасха ёмāң верāт воскресенье атлāн олнитлāйт па ар щос мār щит поикшāты верāт мāнлāт. Ёмāңхāтл олнитты елпийн лəңха поикшāты ёх давāлдāт Благодатный тўт, щит тўтэн Иерусалим хуца тəрум хотн вўщитла, щāта лəңх лыпец ут шавиман тāйла, щāта лўв шавийлса, па щāлтаса лўв дылаң хурн елды шəшмāс. Щит тўт эвāлт иса свечāйт вўщитлāйт.

Югра мўв хуца тāм ёмāңхāтл рўщāт пида юхтāс, щит XVI-мит нэпāтн, хэн мет олаң тāм мўвн рўщ вошāт тывты питсāт. Щит олāт юпийн увāс ёх айкемн рўщ лəңх пела керāтты питсайт, щит вер ар щира мāнāс, тəп арал пелāк увāс ёх щит кўш рўщ лəңха

Ёмвош па Сəрхāнд митрополит Павел ики. ugraeraphia.ru тāхи эвāлт вўм хур

поикшāты питсāт, ищи мурт лыв лəңхлала ищи поикшāсāт. XIX-мит йисн тыв сāранāт юхāтты питсāт, лыв христианāт лəңха поикшāсāт. Советской лаш вэлумн лыв ищи лəңха хāния поикшāсāт па Пасха ёмāңхāтл верāнтийлсāт.

» Пасха, ыджыд лун – вэн хāтл вэс. Пасха хāтлāн хўлāң нянь, шаньгайт верāнтсайт, иса атлāн верāнтсайт. Мўң иса пўш щит ат давāлсўв..., – путāртāл, Р.Р. Семяшкин.

Сāран ими А.А. Ануфриева ясаңан совет лаш вэлумн ёх пост верāт ищи давāлман тāйсāт:

» Щашупем пухāл пост верн вэс. Немāлт āн лес щит хāтлāтн. Растительной вуй ана пунл, еша сулытлāлдэ па нянь пида щит дел. Шай ищи саккар такды яньшāс. Лўв 42 хāтл мār щиты вэлты пāкāс.

Тāм йисн, хэн лəңхāта поикшāты рāхл, сāранāт иса христиан мир иты Пасха ёмāңхāтл щира щит вэлдāт па пост верāнтлāт.

Хэн тəрум хотāт ай вошāтн верты питсайт, тəх хāнтэт па вухаль ёх ищи щит лəңха поикшāты питсāт па щит мир пида Пасха ёмāңхāтл па пост верāт верлāт.

» Мўң ёмāң хāтлāт тāйлўв, товийн щит Пасха, Пасха елпийн па пост тāйлўв. Щит хāтлāтн пост щира мэстāты лэтур делўв, – путāртāл, Касумн вэлты хāнты ими Т.А. Гришкина.

Мўң православной христианāта ям вўща ясаң китлўв, тāлаңа яма ат вэлдāт па елды мāнты ёшел, пайды ат вэл.

Путār хāншāс:
Пётр Молданов

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№8 (3620), 20.04.2023

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных,
внешних связей и молодёжной
политики Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Редакция

Директор, главный редактор –
Динисламова С.С.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Отвественный секретарь –
Вах Н.И.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**

Тираж **2166** экз.
Заказ **1738**
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикации
не обязательно отражает
точку зрения редакции.